

L'urs turna a chasa

L'urs turna a chasa

La stad 2005 ha percurrì l'urs Lumpaz l'Engiadina e la Val Müstair. Dus onns pli tard arrivan dus auters urs mastgels da l'Italia en Svizra e passentan l'enviern en il Grischun. In da quels vegn mazzà la primavaira 2008 cun la permissiun da las autoritads, l'auter banduna puspè la regiun. Ulteriurs vegnan a suandar lur fastizs.

Pertge turna l'urs?

En las Alps talianas e slovenas n'è l'urs mai mort ora. En l'Italia han però survivì mo paucs animals. L'Italia ha perquai tschiffà tranter il 1999 ed il 2002 en la Slovenia diesch urs selvadis e remess quels en libertad en la regiun dal Trentino en vischinanza dal cunfin svizzer. Dapi alura crescha là l'effectiv dals urs cuntinuadamain. Urs giuvens bandunan sin basa da lur cumportament natiral questa regiun. Tut ils urs immigrads fin qua derivan dal Trentino.

Stuain nus avair tema da l'urs?

Na! «Ins n'enconuscha nagin cas nua ch'in urs avess blessà u mazzà in uman, ed igl è gist sch'ins di: l'urs tema ed evitescha tant sco pussaivel l'uman», ha scrit il 1871 l'inspectur da chatscha Manni. Ils urs brins èn animals paschaivels e spuretgs. Els van ord via a l'uman. Ils urs n'èn dentant betg animalets da stoffa. Els han blera forza. En regiuns cun blers urs ch'èn sa disads vi da vanzadiras ed autras funtaunas da nutriment da l'uman fai senn da prender mesiras da precauziun per evitar accidents cun urs.

Co duai jau ma cumportar en in territori dad urs en l'Europa?

En la plipart da las regiuns dad urs da l'Europa, inclus la Svizra, na stuais Vos betg prender mesiras da precauziun spezialas. Igl è cler per Vos che Vos na laschais betg enavos vanzadiras cun viandar ed tegnais il chaun sut controlla u vi da la tschinta.

Co duai jau ma cumportar, sche jau ves in urs?

Stai airi e hajas plaschair. Pudair observar in urs è ina raritad e dura savens mo in curt mument. Na s'avischinai betg pli fitg da l'animal. Sche l'urs n'ha betg anc percurschì Vos, discurrì cun el. Uschia attirais Vos sia atenziun. Restai calm, sch'el sa drizza si. L'urs vul simplamain avair ina meglra survista. El vegn a sa retrair. Sche Vos vesais in urs giuven, alura n'è sia mamma betg lunsch. Turnai plaunsieu danunder che Vos essas vegnì.

Tge stuess jau far, sch'in urs m'assagliss?

En quel cas As stuessas Vos metter en venter e proteger cun ils mauns la tatona. Ils blers urs fan mo finta d'assaglire l'uman ch'els examineschan magari damanaivel cun il nas per alura s'allontanar.

Agricoltura ed apicultura: problems san ins schliar

Il's urs prendan quai ch'els dovran per viver. Per il's purs ed apiculturs po quai daventar in problem. Il's problems sa laschan però schliar. Chamonas d'avieuls pon ins proteger cun saivs electricas cunter il's urs magliucs. Chauns da protecziun stgatschan l'urs da muntaneras da nursas e chauras. Sch'in urs mazza in animal da niz, vegn quel indemnisà cumplettaimain tras la Confederaziun ed il Chantun. Per evitar ch'il's urs tschertgian lur vonda en territoris abitads, vegnan allontanadas las vanzadiras en recipients betg accessibels a l'urs.

Chamona d'avieuls cun saiv electrica

Il's chauns da protecziun pertgiran las mun ateras

Ulteriura litteratura

- «Pro Natura Magazin» spezial 2009 e «Steini» 1/09
- Documentaziun da l'urs, realisà per incumbensa da l'Uffizi federal d'ambient, gaud e cuntrada (UFAGC), 1999, www.kora.ch/pdf/docus/docbr_d.pdf
- H. Lozza, 1998: «Auf den Spuren der Bären», Parc Naziunal Svizzer, Zernez, 48 paginas.

Contact

Pro Natura, Dornacherstrasse 192, Chascha postala, 4018 Basilea
Tel. 061 317 91 91, Fax 061 317 91 66, mailbox@pronatura.ch
www.pronatura.ch
conto da donaziun 40-331-0

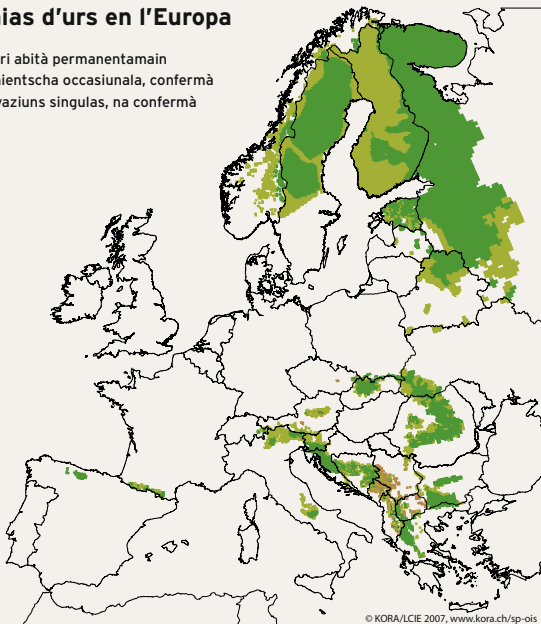
Perquai duain viver urs en Svizra!

Nums locals e da cultira da Bärswil (SO) fin Berneck (SG) cumprovan che l'urs appartegna a nossa cuntrada cultivada. El ha vivì qua durant tschientaners ensemen cun l'uman. El fa part da la fauna da noss pajais sco il capricorn, il tschess barbet, il portg selvadi ed il tshierv. Avant tschient onns èn tut quests animals vegnids extirpads. Entant èn els returnads, perquai che la lescha da chatscha als protegia meglier e perquai che lur spazis da viver èn sa meglierads. Ussa turna era l'urs en nossas regiuns. Lain beneventar el tar nus. Ils urs brins vegnan avant era en cuntradas cultivadas da l'Europa relativamain ferm colonisadas ed utilisadas intensivamain, per exempel en l'Italia, l'Austria u la Slovenia.

El chatta era en Svizra, sco en quels pajais, spazis da viver adattads ed avunda nutriment. Spezialmain idealas èn cuntradas cun bler gaud en las Alps. L'artg alpin è ultra da quai per ils urs in'axa da derasaziun impurtanta da l'ost al vest - e la Svizra sa chatta gist entamez. L'urs vegn a surviver en il spazi alpin sulettamain sch'el po sa stabilir era en Svizra. El è perquai protegì tras la lescha en noss pajais. Ins dastga mazzar urs mo en cas excepziunals, sch'els daventan ina ristga per l'uman.

Colonias d'urs en l'Europa

- territori abità permanentamain
- preschientscha occasiunala, confermà
- observaziuns singulas, na confermà

Signalament

Num: urs brin europeic (*ursus arctos arctos*)

Grondezza: mastgel fin 1,20m (autezza da las spatlas), femna fin 0,90m.

Pais: mastgel 100 fin 250kg, femna 75 fin 160kg.

Aspectativa da vita: maximal 25-30 onns

Vivonda: magliatut. Surtut nutriment vegetal, per exempel fegls, pumaraida, fritgs, chastognas, nuschs-fau. Nutriment animal complementar, per exempel insects e cadavers.

Reproducziun: madirezza sexuala: femnas cun 3 onns, mastgels cun 5 onns. Temp da chalira: stad. Temp da naschientscha: november/december. 1-3 pitschens mintga 2-3 onns.

Ses cusrins da l'America: Ils grizzlys da l'America da Nord ed ils codiacs en l'Alasca èn medemamain urs brins, els appartegnan dentant ad autras sutspezias. Els vegnan bler pli gronds e pli pesants. Ils urs kodiacs vegnan fin 3 m gronds e fin 800kg grevs. Quests urs sa nutreschan era auter. Els maglian bler pli blera charn e pesch. Els n'han mai vivì en Svizra e na vegnan era mai a sa stabilir qua.

Siluetas cumparegliadas d'in urs europeic (siluetta pitschna) e d'in urs kodiac (siluetta gronda)

La **Pro Natura** na s'engascha betg mo per l'urs, ma insumma **per dapli natira, dapertut.** Perquai davent jau ussa commember/commembra da la Pro Natura.

Num

Prenum

Via, nr.

NP/lieu

Annada

Suttascripziun

Import per onn

- Commembers singuls: 60.-
- Famiglias: 80.-
- Senioras e seniors sco era pensiunadas e pensiunads cun AI: 50.-
- Giuvenils sut 18 onns sco era glieud giuvna en scolaziun fin 25 onns: 25.-
- Commembranza per vita duranta: 1'800.-
- Commembranza collectiva: 300.-

Jau giavisch la revista dals commembers en

- tudestg
- franzos

Zercladur 2009